

Sajátos világvégevárás, a külső válság és a belső meghasonlás határélményeinek időtlenítése tölti be Végh Attila lírai novellafüzérét, amelyben nem apokaliptikus víziók vagy vészjóslatok vetítik elénk a végidőket; az örök viszsztatérés előérzete (vagy éppen *déjà vu*-élménye) lesz a szövegek szervezője, illetve a Virrasztó Jenő nevű alteregó moz-

gatója. A költői lélek megtestesüléseként életre keltett hasonmás számos más irodalmi alakkal hozható kapcsolatba: Kosztolányi Esti Kornéljával, Krúdy Szindbádjával vagy Nietzsche Zarathustrájával – azokkal a fikatív figurákkal, akik többek a szerzői én stilizációjánál, inkább annak kitágításaként értelmezhetőek. Végh Virrasztója is a kiterjesztett (határtalan?) személyiség árnyékszerű, kontúrnélküli foglalatoként van jelen a történetekben, átmenetet képezve álom és éberség, véletlen és sorsszerűség, káprázat és valóság, emlékezet és képzelet között. „De vajon miféle lét tölti ki majd ezt a sziluetet?” Milyen élet teljesítheti ki önmagát a köztesség, az állandósult átmenetiség állapotában?

A főhős kalandjai során egy pillanat alatt lép túl a realitás *dologhatárán*, majd helyezi át benső súlypontját egy egészen másféle világtérbe: a tudat senkiföldjére... „Mindenki birtokol körülöttem, legyen hát enyém a vesztes. Mindenki halmoz körülöttem, legyen hát enyém a fogyatkozás. Mindenki mindent akar körülöttem, legyen hát enyém a Semmi” – szól a költő a *Prológusban*. Vagyis a virrasztás számára nem más, mint a dolgok birtoklás-vágy nélküli szemlélése, valamint azok újraalkotó átlelkesítése. Ezt a láthatatlan folyamatot talán a „faölelés” motívuma illusztrálja a legjobban. „Ölelte, egészen addig, amíg nem érezte: a fa visszaölel. Átölelte a megvert, megalázott természetet. Nyugodj meg, most nincs idő, most nincs pusztulás – mondta a fának. Hogy égig érjek, azért kapaszkodom beléd, de ha nem kapaszkodnék beléd, nem érnél az égig.” De nemcsak az élővilághoz fűződő organikus viszonyban fedezhetőek fel s követhetőek végig a föld költői

FAÖLELŐ

Avagy Virrasztó Jenő és

a körkörös idő

Végh Attila:

Virrasztó Jenő álmai

belakásának mozzanatai, hanem a mindennapi élet kimerevített, múlhatatlan pillanataiban is. Legyen szó napszemüveg-vásárlásról, borospince-látogatásról, erdei barangolásról, Virrasztó sosem feledkezik meg írói mivoltáról.

20 Ezzel viszont el is távolodik környezetétől. „Hol a szeretet? A szavakban. És ezeket a szavakat könyvekre tartogatom. Szeretteimtől szívom el. A versekhez félretett fényért nekik sötéttel fizetek. Hogy hívhatnám vissza magam ebből a vadonból?”

„gondolatfal”

Ahol a belső zavar és a külső káosz összeér, ott találkozik és oldódik fel egymásban minden olyan elfojtott vagy elfeledett esemény, amelyet az emlékezés nem az észlelés képzeiteiben, hanem az érzékelés rejtekében őriz. Itt tárul fel az érzékek metafizikai birodalma, ahonnan *nehéz visszatálcálni az emberek közé*, hiszen aki a tudatalatti alászállásból fölfelé indul, óhatatlanul eltéved. Az előhívott emlékek pedig nem felejtenek el semmit; újra és újra visszatérnek, hogy felkínálják a *múltat a jövőért cserébe*. „Tudta, hogy még mélyebbre kell ereszkednie. Meg kell keresnie őt. És ha megtalálta, el kell indulni vissza, fölfelé... Nem szabad hátrafordulni, csak a képzelőerejében bízhat.” Az elvesztett szerelmet kereső, emlékezésbe feledkező költő tehát orfeuszi próbatétel előtt áll, miközben az oidipuszi végzet is megkísérli. Bukása elkerülhetetlenek, eleve elrendeltnek látszik, mivel képzelete folyton a mulandóság *gondolatfalába* ütközik. Az áttörés talán mégis sikerülhet a jövőbe vetített emlékezet segítségével, mert „van úgy, hogy nem a múlt alvilágából kell visszahozni, akit keresünk, hanem a lehetségesből”. Az alkotó szellem életkísérlete csakis így válhat a való világban is folytathatóvá. Így születhet újjá a szerelem a *szeretet és az idegenség között*, illetve így változhat elviselhetővé az eddig *szorongással, félelemmel és borzalommal* szemlélt és megélt hétköznapi lét, a városi tömegben furakodó *létvakondokkal*, a villamoson magukban motyogó *fogvacogókkal*, a folyó felett lebegő *nemlétezőkkel* – minden jelenvaló és semmivé foszló lényvel együtt.

Virrasztó Jenő látomásaiban a földi és égi szférák egybemosódnak. „Aki a Föld körül kering, az mintha a kozmosz emlékeiben utazna. Itt, a semmiben hihetőnek tűnik, hogy élt valaha valaki, aki után öntudatlan emlékek nyújtóznak... Ebben az alaktalan felismerésben világosodik meg: életem az a pillanat, amelyben egy ősi remény merül feledésbe.” Ezért van szükség eszméltető élményekre. Hisz túlélni csak túl-éléssel lehet – ez a kötet egyik legszebb üzenete, melynek megfejtéséhez nem elég magunkba merülni; felszínre is kell hozni valamit. Virrasztó az *öntudatlan emlékek* és ösképek táguló-szűkülő mikrokozmoszát tudja felmutatni, melyet Kettős Tamás mesebeli-misztikus illusztrációi, alakváltó figurái hűen tükröznek vissza.

„létsorompó”

A kivételes érzékenységből fakadó azonosulási képesség és rejtőzködő hajlam akár az önazonosság elvesztéséhez is vezethet. Virrasztó egyfolytában ehhez a határponthoz közelít, ahogyan maga a szöveg is szétfeszíti saját keretét. A *2046* című fejezet egyik kitételében utalás történik a kötet műfaji határátlépéseire is. „Egy kiadóval tárgyalok új könyvem megjelentetéséről. Novelláskötet, esszeregény, tárcaszimfónia.” Az esszéisztikus, kísérletező jelleg és a szimfonikus szerkesztésmód valóban megfigyelhető a szövegek struktúrájában, ahogy a tárca és a novella sűrítő stilisztikai sajátosságaira is ráismerhetünk az egyes darabokban, az elbeszélés koherenciáját, regényszerűségét pedig a keretes szerkezet, valamint a szereplők következetes bemutatása, különböző szituációkban való találkoztatása erősíti.

Különösen érdekes, hogy a szerző hogyan emeli át saját biográfiaját az írások fikatív közegébe. A személyesség közvetítése persze áttételekkel, többek között a beszélő álnevek használatával megy végbe: *Árva Klementina*, *Nap Levante*, *Tarló B. Alfonz* mind beazonosítható személyek, és persze Virrasztó Jenő sorsa is párhuzamba állítható Végh Attila életrajzában egyes állomásaival. (Feltűnik a szintén könnyen felismerhető *Égis Csoport* asztaltársasága, illetve néhány szimbolikussá transzformált helyszín is a *Cethal Bártól Hegyfalváig*.) Ugyanakkor vannak olyan szereplők és színterek, akik vagy amelyek valódi nevükkel bukkannak fel egy-egy jelenetben (Hajnóczy Péter, Ibolya presszó stb.). És ott vannak még az idézetek által megidézett rokonlelkek is (lásd például a *Cső* című fejezet Hamvas-intertextusát: „Bolond, aki nem az örök életre rendezkedik be”). A már említett árnyékszerű irodalmi alakok is megjelennek (Virrasztó lába úton-útfélen Zarathustra, Szindbád és Esti Kornél nyomába ragad...) Hol felnyílik, hol lecsukódik az élőket és holtakat elválasztó *létsorompó*, az alatta átbújó lelkek azonban csak képzeletben léteznek, vagy lehet, hogy Virrasztó valahogy feltámasztotta őket? „Van-e élet a halál után?” – ez a *Hajmunka* című novella központi kérdése, ami mélyen elgondolkodtatja a költőt. Tényleg csak álom lett volna az egész élet? Vagy esetleg őt álmodja egy titokzatos valaki?

„időfüggöny”

Végh írásmódja lehetőséget ad arra, hogy a Virrasztóhoz kapcsolódó, egymásba forduló történeteket ne kizárólag kronologikusan olvassuk. A kötet a körkörös idő elvére, az évszakok ciklikus váltakozására van felfűzve. A négy részre (*Ősz*, *Tél*, *Tavaszi*, *Nyár*) tagolt töredékeket az olvasónak kell összeillesztenie,

ha egyáltalán szükség van erre. A *kiszökkent idő*be vetett Virrasztó Jenő történetét tehát nem lineáris egyenessel, hanem saját farkába harapó kígyó ábrájával képezhetjük le. De mi lehet az az örök visszatérésre készítő erő, amelynek

22 nem tud ellenállni a költő? A múltba vágyó, nosztalgikus alkat nem ki-
elégítő magyarázat, ahogy a romantikus, képzelgő lélek magánya sem lehet a jelenből való menekülés egyetlen kiváltója. „A világ legmagasabb hegyfokán állt, nézte a semmit. Minden pillanat egy évszak volt, és a megnyílt időben ő, a legmagasabban álló ember elindított egy kézmozdulatot. Simogatás és integetés közötti mozdulat volt, mintha a világot szeretettel elbúcsúztatná. A tavasz pillanatában még tudta, hogy odalent, a láthatatlanban zajlik valami, amit a lentiek életnek neveznek, de őszre elfelejtette.” *Az Epilógus* Zarathustra-féle remetesége, a természetben meglelt otthon tágassága, az egyedüllét emberfölötti embersége a megvilágosodás ígérését, a színről színre való látás illúzióját villantja föl benne. „Tél volt az álomban, amikor megállt az idő. Virrasztó nem mozdul többé, hideg ragyogás hull benne. Már nem ember, hanem jeges fehérség, akit saját fénye betölt. Csak önmagát látja, aztán már önmagát sem. Már minden ő.”

A kiteljesedés vagy a kiüresedés pillanata ez? Vajon a *körből húzott egyenes* nem görbül-e végül vissza az idő végtelen, tekergő spiráljába? Végh Attila szövegei nem adnak végleges választ a kérdésekre; hősének tünékenysége (*eltűnési viselkedése*) is késlelteti a képzeletbeli, mégis valóságközeli cselekmény kibontakozását... Huszárik Zoltán Szindbád-filmjének – a kötetben is felelevenített – búcsújáró jelenetében egy altatót mormol magában a virrasztó asszonyok imáitól álmosodó hajós: „Álom, álmom, édes álmom! / Szemem íme már bezárom. / Áldva legyen érkezésem; / Éltem álmod, álmod élet.” Virrasztó Jenő álmaiban az évszakok *időfüggőny*e mögött az *őszök* lassan, észrevétlenül *egymásra hulltak*, az évgyűrűk megsűrűsödtek, a fák ölelések lettek, ő pedig úgy érezte, hogy most kell felébrednie s világgá mennie. Így maradt az emberek között. Elveszve örökké a valóságban. Az örökkévalóságban. (*Magyar Napló – Írott Szó Alapítvány, Bp. 2012*)